

Verslag gesprekstafels Friese aanpak Stikstofreductie & Natuurherstel

Inleiding

Van 16 tot en met 20 februari 2026 organiseerde de provincie Fryslân thematafels Stikstofreductie & Natuurherstel. In zeven afzonderlijke bijeenkomsten bespraken zij de nieuwe provinciale aanpak voor het terugdringen van de uitstoot van stikstof en het herstel van de natuur. Bij alle bijeenkomsten waren de gedeputeerden Abel Kooistra en Matthijs de Vries aanwezig. De gesprekstafels hadden de volgende indeling:

- Industrie en Energie (16 februari)
- Logistiek, Mobiliteit en Bouw (16 februari)
- Milieu en Natuur (17 februari)
- Overheid (19 februari)
- Kennisinstellingen en deskundigen (19 februari)
- Landbouw (20 februari)
- Gebiedsinitiatieven en gebiedscommissies (20 februari)

Mede door stikstof staat de natuur in Nederland en Fryslân al langer onder druk. Ondanks diverse inspanningen en maatregelen verbetert de situatie onvoldoende. Het is daardoor vrijwel onmogelijk om vergunningen te verlenen. Daarom heeft de provincie de afgelopen maanden een concept opgesteld voor vernieuwde aanpak voor Stikstofreductie en Natuurherstel. Tijdens de bijeenkomsten is de opzet daarvan gedeeld met een brede groep betrokkenen. Het is een eerste gelegenheid om de aanpak en de verschillende processtappen uiteen te zetten. De provincie koos voor deze manier van presenteren vanwege de mogelijkheid om naar aanleiding van concrete vragen uitleg te geven over het concept. Tegelijkertijd zijn de gesprekstafels nadrukkelijk ook een kans om met elkaar in gesprek te gaan. Wat zijn wensen, zorgen en randvoorwaarden om een succes te maken van de aanpak? Ook de mogelijkheden voor samenwerking komen ter sprake.

Dit verslag schetst in grote lijnen de opbrengst van de zeven bijeenkomsten. Het gaat daarbij om een aantal algemene uitkomsten die tijdens meerdere gesprekstafels naar voren komen. Daarnaast aandacht voor de kernboodschap en meer specifieke aandachtspunten per bijeenkomst. Sommige opmerkingen zijn te technisch of te gedetailleerd voor dit verslag. Ze zijn wel per gesprekstafel vastgelegd om te gebruiken bij de verdere uitwerking van de aanpak.

Presentatie

Elke bijeenkomst start met een presentatie. Hierdoor kan iedereen met dezelfde kennis aan de gesprekstafel deelnemen. De presentatie benadrukt dat natuurherstel en vermindering van stikstofuitstoot beide nodig zijn om Fryslân van het slot te krijgen en vergunningen te kunnen verlenen. Om dit te bereiken wordt een aantal richtingen gepresenteerd:

- Maatwerk per Natura2000 gebied inclusief extra maatregelen voor natuurherstel;
- Buiten de Natura2000 gebieden maatregelen voor hydrologie en extra stikstofreductie;
- Een robuuste generieke basisaanpak;
- Voor de drie meest urgente Natura 2000 gebieden komt er een gebiedsgerichte aanpak.

De provincie gaat uit van drie gebiedsclusters met elk eigen opgaven voor natuurherstel, stikstofreductie en hydrologie. Naast deze drie clusters geldt dat in heel Fryslân, met uitzondering van de eilanden, er voor de robuuste basisaanpak generieke maatregelen komen voor stikstofreductie.

Tot slot laat de presentatie de planning zien voor de verdere ontwikkeling van de aanpak en uitvoering. Op 15 april 2026 is de eerste behandeling in Provinciale Staten. Het is de bedoeling dat Provinciale Staten de Friese Aanpak Stikstofreductie en Natuurherstel in het derde kwartaal van 2026 vaststellen. Tot dat moment kunnen ondernemers, overheden en maatschappelijke organisaties verder meedenken en input leveren.

In 2027 vindt de inhoudelijke én financiële uitwerking van het uitvoeringsprogramma plaats zodat de gebiedsgerichte aanpak in 2028 kan starten. Met dit geborgde plan zou de vergunningverlening weer op gang kunnen komen.

Lopende acties voor natuurherstel en stikstofreductie gaan in de tussentijd onverminderd door. De provincie hecht waarde aan vrijwilligheid binnen een geborgde aanpak. De voortgang wordt jaarlijks inzichtelijk gemaakt. Het jaar 2030 is een belangrijk meetmoment in de vorm van een herijking. Dan moet duidelijk zijn welke maatregelen aanvullend en/of normerend nodig zijn.

Uitkomsten gesprekstafels

Ondanks de verschillen tussen de zeven gesprekstafels komt een aantal opmerkingen meerdere keren terug, al dan niet in andere bewoordingen. Deze rode draden staan weergegeven onder de noemer algemene uitkomsten. Daarna volgen per gesprekstafel de kernboodschap en een aantal specifieke opmerkingen of aandachtspunten.

Breed is in ieder geval de overeenstemming over de urgentie van de problematiek. Op korte termijn moet er iets gebeuren. Daarbij moet Fryslân niet wachten op wat er uit Den Haag komt. Wel is het van belang om in gesprek te blijven met het Rijk. Niet in de laatste plaats vanwege de financiële middelen die nodig zijn om de aanpak te kunnen uitvoeren.

Algemene uitkomsten

Integraliteit

Reductie van stikstof en natuurherstel vragen om een brede aanpak. Bijna alle gesprekstafels bepleiten daarom een integrale benadering van de problematiek. Zo is er

samenhang tussen energie, water, grond, natuurherstel en ruimtelijke ordening. Het is goed om te kijken naar wat er gebeurt binnen deze beleidsterreinen om verkoking tussen sectoren te voorkomen. Integraliteit zit ook in de samenhang met wat er in omliggende provincies gebeurt.

Heldere doelen en planning

Duidelijkheid over planning en doelen is volgens veel aanwezigen nodig om stappen te kunnen zetten en te investeren. Wat zijn de ijkpunten om weer vergunningen te kunnen verlenen? Om investeringen te doen moet je weten waar je aan toe bent. Op korte en langere termijn. Vandaar ook de oproep beleid en maatregelen langer vol te houden. Accepteer overigens ook dat bepaalde doelen pijn kunnen doen bij sommige groepen. Verder is duidelijkheid nodig over de verschillende evaluatiemomenten en de eventuele gevolgen daarvan.

Monitoring & data

Om een goed beeld te krijgen van de realisatie van de doelen is het van belang om de voortgang en het effect van maatregelen goed te monitoren. Het sturen op de doelen van de aanpak vereist een goed systeem voor monitoring en het gericht verzamelen van betrouwbare data. De oproep is om bij het opzetten van zo'n systeem voor monitoring goed de afstemming te zoeken met de praktijk.

Juridische houdbaarheid

In de huidige praktijk sneuvelen er regelmatig plannen of vergunningaanvragen omdat ze niet door de juridische toets komen. Het is dan ook van belang om bij het opstellen van de Friese Aanpak en vervolgens het uitvoeringsprogramma de juridische houdbaarheid aan de voorkant te borgen. Ook dit is essentieel voor het doen van investeringen. Punt van aandacht is hoe de inzet op vrijwilligheid zich verhoudt tot het additionaliteitsbeginsel. Verder de opmerking dat borging niet tot vertraging moet leiden. Alle juridische risico's uitsluiten kan niet. Je zal dan ook lef moeten tonen en voor lief moeten nemen dat ook in de toekomst plannen en vergunningen aan de rechter worden voorgelegd.

Ondersteuning sectoren

De omvang van de problematiek vraagt om gerichte ondersteuning in mensen en middelen. Dat start al bij de totstandkoming van de aanpak en het uitvoeringsprogramma. Om partijen vervolgens in staat te stellen de noodzakelijke maatregelen te nemen, is gerichte vooral financiële ondersteuning nodig; voor een belangrijk deel uit rijksmiddelen. Ook bij de ondersteuning van sectoren is integraliteit cruciaal. Combineer bestaande initiatieven en beschikbare financieringsmogelijkheden en stem deze op elkaar af. Dit zou in ieder geval bij de diverse gebiedsinitiatieven moeten gebeuren.

Samenwerking en communicatie

Aan alle gesprekstafels komt samenwerking aan de orde. Want omvang en complexiteit van de problematiek vereisen een gezamenlijkheid in aanpak en uitvoering. Alle gesprekstafels onderschrijven het belang hiervan. In de eerste plaats gaat het om de samenwerking tussen overheden. Tussen gemeenten en provincie, tussen provincies onderling, met het Wetterskip en uiteraard tussen provincie en Rijk. Ook de samenwerking en afstemming met

ondernemers en maatschappelijke organisaties blijft cruciaal. De gesprekstafels vormen wat dat betreft een goede basis om op verder te bouwen.

De keuze voor een gebiedsaanpak vraagt om goede samenwerking in de afzonderlijke gebieden tussen overheden, ondernemers en maatschappelijke organisaties. Het gaat hierbij om het verder concretiseren van de aanpak en daarna gezamenlijkheid in de uitvoering. Keer op keer blijkt tijdens de gesprekstafels de gevoeligheid van het thema stikstof. Dit vraagt om voortdurende aandacht voor zorgvuldige en tijdige communicatie.

Specifieke uitkomsten per gesprekstafel

Gesprekstafel Industrie en Energie

Er zijn in deze sector eerder al gesprekken gevoerd. Deelnemers vragen om deze eerdere trajecten expliciet mee te nemen. Deze tafel draagt bij aan verdere scherpte, met name op het gebied van samenhang tussen gebieden, helderheid in cijfers en juridische borging. De gesprekstafel pleit voor een helder totaalplaatje van ontwikkelruimte versus opgave, inclusief transparantie over de criteria voor verdeling van de vrijkomende (vergunnings)ruimte. Aanpak en uitvoeringsprogramma leiden ongetwijfeld nog tot discussie. Maar uiteindelijk gaat het erom dat er een concreet en uitvoerbaar plan komt.

Gesprekstafel Logistiek, Mobiliteit en Bouw

Ondernemers zijn bereid te investeren in verduurzaming. Dat vereist duidelijkheid, goede monitoring, investeringsperspectief en juridisch geborgde ontwikkelruimte per gebied. Heb daarbij ook aandacht voor de wat kleinere bedrijven. De sector vraagt om pragmatische keuzes en realistische randvoorwaarden die ook maatwerk mogelijk maken. Voor de verdere verduurzaming is met name de energie-infrastructuur van belang. De sector wil betrokken zijn bij de uitwerking van de aanpak en het uitvoeringsprogramma.

Gesprekstafel Milieu en Natuur

Het is nodig om tot een duurzaam beleid te komen op provinciaal niveau. Daarin moet een balans zijn tussen natuurherstel en economisch perspectief. Meerdere deelnemers brengen naar voren dat beheer belangrijk is voor de kwaliteit van de natuur. Herstel van natuur moet gepaard gaan met goed natuurbeheer. Dat kan ook met inzet van vrijwilligers en boeren. Op dit moment lopen er landschapsecologische systeemanalyses (lesa's) en andere onderzoeken naar de staat van de natuur. Het zou goed zijn om bij het opstellen van de aanpak en de uitvoering rekening te houden met de uitkomsten hiervan en waar nodig bij te sturen.

Gesprekstafel Overheid

De overheidspartners gemeenten, Wetterskip en provincies Drenthe en Groningen onderschrijven de noodzaak van een juridisch geborgd pakket om natuurherstel te realiseren en vergunningverlening weer mogelijk te maken. Centraal staat een integrale aanpak die juridisch houdbaar en financieel uitvoerbaar is. De gesprekstafel is kritisch op het doorlopen proces en was graag eerder betrokken. Daarom volgt de oproep om als medeoverheden meer gezamenlijk op te trekken. In dat licht is er behoefte aan heldere procesafspraken tussen medeoverheden voor de totstandkoming van de aanpak en het uitvoeringsprogramma. De aanwezige overheden willen hier graag bij betrokken blijven en aan bijdragen. Ze bepleiten een regelmatige terugkoppeling van de tussenstappen en zien de bijeenkomst van 19 februari als informerende bijeenkomst.

Gesprekstafel Kennisinstellingen en deskundigen

Om een goed beeld te krijgen van de stand van zaken in Fryslân is het nodig om data op verschillende niveaus te verzamelen. De huidige gebruikte landelijke modellen zijn daarvoor niet toereikend. Het is belangrijk deze aan te vullen met praktijkdata van boeren in Fryslân. Hun betrokkenheid is cruciaal voor het ontwikkelen van een monitoringsysteem en het welslagen van de aanpak. De kennisinstellingen en deskundigen zijn bereid om te adviseren over de vervolgstappen. De provincie zal hier gebruik van maken door de aanpak te laten toetsen op haalbaarheid voorafgaand aan de definitieve behandeling in de Staten.

Gesprekstafel Landbouw

De landbouwsector wil aan de slag op basis van concrete doelen en een consistente strategie. Concrete doelen sluiten goed aan bij het werken met doelsturing waartoe besloten is. Het is goed om rekening te houden met de stappen die bedrijven nu al nemen en gaan nemen. Er is sprake van tal van initiatieven in de landbouw. Dat vraagt ook om doelen en data op bedrijfsniveau. De nodige zorgen zijn er over de effecten van maatregelen op de bedrijfsvoering. De sector benadrukt het belang van samenwerking voor herstel van vertrouwen.

Gesprekstafel Gebiedsinitiatieven en gebiedscommissies

Ondernemers moeten goed gefaciliteerd worden bij het nemen van maatregelen of het verplaatsen van hun bedrijf. Een grondbank is daarbij een aangewezen instrument naast de nodige financiële ondersteuning. Bij de aanpak moet goed ingespeeld worden op de verschillen tussen gebieden. Niet overal is stikstof het belangrijkste probleem. Ook deze tafel benadrukt het belang van integraliteit en juridische en financiële borging.